

RAPORT

KOORDYNATORA DS. OTWARTEGO DOSTĘPU

za 2023 r.

ZABRZE, LUTY 2024

1. Polityka Otwartego Dostępu

Przez Otwarty Dostęp rozumiemy dostępność treści za darmo i w publicznym Internecie, co pozwala każdemu czytać, ściągać, kopiować, rozprowadzać, drukować, przeszukiwać, zamieszczać odnośniki do pełnych wersji tekstów, indeksować, przekazywać jako dane do oprogramowania oraz używać w dowolnym innym, zgodnym z prawem celu, bez barier finansowych, prawnych, czy technicznych.

Jedynym ograniczeniem powinno być zapewnienie autorom kontroli nad integralnością ich utworów oraz prawa do odpowiedniego uznania ich autorstwa i cytowania ich prac.

Europejska Rada ds. Badań Naukowych (European Research Council - ERC) na podstawie opublikowanych 17 grudnia 2007 roku Wytycznych dotyczących otwartego dostępu (ERC Scientific Council Guidelines for Open Access) stworzyła wymagania, aby wszystkie – powstałe w ramach finansowanych przez ERC projektów badawczych – publikacje, które przeszły proces recenzji naukowej, były umieszczane w odpowiednich repozytoriach instytucjonalnych lub dziedzinowych i były dostępne w modelu otwartym nie później niż po upływie sześciu miesięcy od daty publikacji. ERC uważa również za niezbędne, aby dane naukowe zawarte w publikacji były umieszczane w odpowiednich bazach danych tak szybko, jak to możliwe – najlepiej natychmiast, a w żadnym wypadku nie później niż po upływie sześciu miesięcy od daty publikacji. W związku z tym dnia 17 lipca 2012 r. Komisja Europejska opublikowała zalecenia w sprawie dostępu do informacji naukowej oraz jej ochrony:

- zalecenie określenia przez państwa członkowskie strategii rozpowszechniania i otwartego dostępu do publikacji naukowych, które powstają w wyniku badań finansowanych ze środków publicznych, uwzględniających konkretne cele i wskaźniki postępów, plany wdrażania i plany finansowania,
- zalecenie zagwarantowania wdrożenia tych strategii przez instytucje finansujące badania i odpowiedzialne za zarządzanie publicznymi środkami na badania naukowe oraz przez instytucje akademickie pozyskujące środki publiczne.

Na podstawie Kierunków rozwoju Otwartego Dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce oraz Wzoru polityki otwartości, opracowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, stworzono i wprowadzono w życie dn. 12.09.2018 r.

Polityka Otwartego Dostępu obejmuje publikacje naukowe takie jak:

- artykuły w czasopiśmie naukowych krajowych i zagranicznych,
- publikacje w recenzowanych materiałach z konferencji;
- monografie naukowe oraz rozdziały w monografiach naukowych.

W celu koordynacji działań wynikających z realizacji założeń Polityki Otwartego Dostępu, w Instytucie Technologii Paliw i Energii działa Koordynator ds. Otwartego Dostępu, którego obowiązki polegają na:

- podnoszeniu kwalifikacji poprzez udział w organizowanych m. in. przez Platformę Otwartej Nauki szkoleniach dotyczących Polityki Otwartego Dostępu,
- pełnieniu nadzoru nad doskonaleniem Polityki Otwartego Dostępu,
- bieżącej oceny stanu wdrożenia Polityki Otwartego Dostępu w Instytucie i planowaniu działań w tym zakresie,
- doradztwie i wsparciu pracowników Instytutu w zakresie realizacji Polityki,
- tworzeniu i publikowaniu raportu z realizacji Polityki Otwartego Dostępu za rok poprzedni w terminie do końca pierwszego kwartału roku następnego.

2. Podsumowanie liczby otwartych publikacji

Pracownicy Instytutu Technologii Paliw i Energii regularnie publikują wyniki swojej aktywności naukowej i osiągnięć. Pracownicy Instytutu publikują zarówno w krajowych jak i zagranicznych czasopismach.

W 2023 r. pracownicy ITPE byli autorami i redaktorami 28 publikacji, w tym 17 w trybie Open Access.

Publikacje udostępnione w trybie otwartym stanowią 61% wszystkich wydanych utworów. Artykuły opublikowane w trybie Open Access stanowią większość opublikowanych prac. Utwory opublikowane dotychczas w Otwartym Dostępie znalazły się w otwartych zasobach gratis lub libre. Poprzez otwarty dostęp *gratis* należy rozumieć rozpowszechnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym oraz możliwość nieodpłatnego i nieograniczonego technicznie korzystania zgodnie z właściwymi przepisami". Natomiast otwarty dostęp *libre* to „rozpowszechnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym wraz z udzieleniem każdemu licencji na nieograniczone, nieodpłatne i niewyłączne korzystanie z niego oraz z jego ewentualnych opracowań".

3. Prace wspomagające funkcjonowanie Polityki Otwartego Dostępu

W ramach prac wspierających funkcjonowanie Polityki Otwartego Dostępu w Instytucie Technologii Paliw i Energii, udzielano doraźnych, indywidualnych konsultacji pracownikom publikującym swoje prace w trybie otwartym.

Koordinator śledził aktywności grupy dyskusyjnej dla pełnomocników ds. otwartego dostępu i osób koordynujących działania związane z otwartą nauką w polskich instytucjach naukowych. Grupa powstała w ramach aktywności Platformy Otwartej Nauki (PON), aby kontynuować dyskusje na temat wdrażania polityk otwartości prowadzone podczas Krajowych Warsztatów Otwartego Dostępu OpenAIRE 2020, a także aby ułatwić organizację wydarzeń, wymianę doświadczeń i informacji o istotnych inicjatywach w zakresie otwartej nauki.

W 2023 r. Uniwersytet Warszawski / Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego, opublikował 2 broszury informacyjne: „Prawne aspekty otwierania danych badawczych-poradnik” oraz „Jak korzystać z zasobów w repozytoriach danych”. Materiały dostępne są u Koordynatora OA.

Koordinator ds. Otwartego Dostępu wziął udział w warsztatach organizowanych przez Platformę Otwartej Nauki.

31 stycznia 2023 r. odbyło się webinarium informacyjne, podczas którego zaprezentowane zostały oferowane przez OpenAIRE rozwiązania. Program spotkania obejmował omówienie działań w ramach wdrażania instytucjonalnej polityki otwartości, przedstawienie serwisów, które można wykorzystać w toku całego procesu badawczego oraz dostosować do potrzeb instytucji, a także wskazanie przykładowych zastosowań narzędzi opracowanych przez OpenAIRE.

4. Podsumowanie

Od września 2018 r. w Instytucie Technologii Paliw i Energii rozpoczęto działalność związaną z otwieraniem dostępu do publikacji naukowych oraz optymalizację procesów prowadzenia dokumentacji publikacyjnej pracowników instytutu. W 2023 roku aż 61% spośród wszystkich opublikowanych utworów znalazło się w czasopiśmie w trybie otwartym. Instytut zamierza kontynuować roczny wzrost ilości otwartych publikacji przeznaczając na ten cel zwiększone środki finansowe.

W instytucie zintensyfikowane zostaną działania związane z otwieraniem dostępu do publikacji ale również i danych badawczych. Rozpoczęte zostaną prace, służące przygotowaniu procedur zarządzania danymi badawczymi jak również przygotowaniem i szkoleniem pracowników do tworzenia zunifikowanych zasobów danych badawczych pochodzących z prac finansowanych ze środków publicznych.

Sformułowano cele otwartości na kolejne lata:

- szkolenia z zakresu Data Management (Plan Zarządzania Danymi Badawczymi) dla pełnomocnika OA i Project Managerów,
- stworzenie i optymalizacja formatowania danych w projektach badawczych;

- wprowadzenie systemu zabezpieczeń przed utratą danych badawczych z projektów krajowych i międzynarodowych,
- szkolenia pracowników z zakresu Research Danych.

Bieżące śledzenie aktualnych wymogów i doskonalenie poprzez udział w szkoleniach i warsztatach pomaga utrzymać Politykę instytutu na optymalnym poziomie.

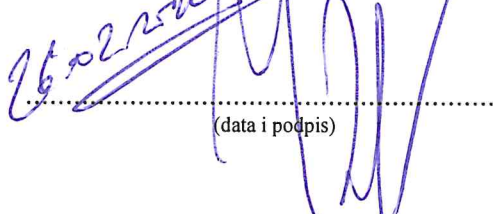
Opracował:

Koordinator ds. Otwartego Dostępu
dr inż. Małgorzata Wojtaszek-Kalaitzidi

..... 26.02.24 r.
(data i podpis)

Zaakceptował:

Z-ca Dyrektora Instytutu ds. Badań i Rozwoju
Prof. dr hab. inż. Jarosław Zuwała

..... 26.02.24 r.
(data i podpis)